

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA PROGRAMI

A1 TÜRK DİLİ VE YAZINI DERSİ UZUN TEZİ

“KENTİN SIKINTILI SAKİNİ”

Rehber Öğretmen: Şule KAYNAR

Öğrencinin Adı: Alara

Öğrencinin Soyadı: DİNÇER

IB Diploma No: 001129-0101

Sözcük Sayısı: 3960

Araştırma Sorusu: Turgut Uyar'ın “Büyük Saat” adlı yapıtında doğa-uygarlık çatışmasının şiir kişinin var oluş süresine etkisi hangi yönleriyle ele alınmıştır?

ÖZ (ABSTRACT)

Uluslararası Bakalorya Programı, Türkçe A dersi Türk Dili ve Edebiyatı alanında ele alınan bu tezde, Turgut UYAR' ın Büyük Saat adlı yapıtında yer alan **'Terziler Geldiler'**, **"Geyikli Gece"**, **"Tel Cambazının Ruzgarsız Aşklara Vardığını Anlatan Şiirdir"**, **"Öteberiyi Omuzluyorum"**, **"Kaçak Yaşama Yergisi"**, **"Göğes Bakma Durağı"** ve **"Çok Üşümek"** şiirleri seçilmiş, bu şiirlerde kentleşmenin birey üzerindeki etkisi neden ve sonuçlarıyla incelenmiştir. Bu tezin amacı, bireyin kentleşme karşısındaki tutum ve davranışlarında gelişen huzursuzluk, kaçış özlemi, doğaya sığınma ve özgürlük isteği süreçlerinin bireyin hayatına etkisini incelemektedir ve dört bölümden oluşan tezin birinci bölümünde modernizmin yarattığı huzursuzluk üzerinde durulurken ikinci bölümde kaçış özlemi, üçüncü bölümünde doğaya sığınma, dördüncü bölümünde ise özgürlük isteği incelenmiştir. Tezin sonucunda şiir kişinin doğa ve uygarlık çatışmasının varolduğu kentleşme sürecinde yaşadığı sorunların bireysel ve toplumsal etkilerinin olduğu gözlemlenmiştir.

(128 kelime)

İÇİNDEKİLER

1.Giriş.....	3
2.Uygarlık-Doğa Çatışması.....	4
2.1.Huzursuzluk.....	5
2.2.Kaçış Özlemi.....	11
2.3.Doğaya Sığınma.....	13
2.4.Özgürlük İsteği.....	17
3.Sonuç.....	21
4.Kaynakça.....	22

Giriş:

Teknolojinin gelişmesi ve insanoğlunun her zaman daha fazlasını isteme güdüsü, aslında bir yönüyle onun hayatını kolaylaştırırken diğer yanıyla onu doğasından uzaklaştırmış, hızla tüketilen modern yaşam insanda baskı yaratıp özgürlüğünün önüne de engeller koymuştur.

Turgut UYAR'ın "**Büyük Saat**" adlı yapıtında da uygarlığın gelişmesi ile ortaya çıkan kentleşme ve kentleşmeye ayak uyduramayarak kendine, çevresine yabancılaşan şiir kişinin içinde bulunduğu durumun yarattığı çatışmalar anlatılmaktadır. Şiir kişinin içinde bulunduğu bu durum, onda yarattığı çatışmalar imge, sembol, söz sanatları vb şiirsel anlatımlarla sağlanmıştır. Tezin ilk bölümünde şiir kişinin kentleşme sürecinde çevresine yabancılaşması ve bunun sonucunda yaşadığı huzursuzluk anlatılmaktadır. İkinci bölümde, şiir kişinin huzursuzluğunun yarattığı yabancılaşma ve buna bağlı oluşan kaçış isteğine yer verilmiştir. Üçüncü bölümde, kaçış izleğinin devamı olan doğaya sığınma izleğine yer verilmiş ve şehir ile doğa yaşamının arasındaki farkla beraber şiir kişinin doğaya sığınma isteğinin nedenleri anlatılmıştır. Dördüncü bölümde ise bütün izleklerin ana nedeni olan özgürlük arayışı ve isteği anlatılmıştır.

Bu tez çalışmasında, yapıtta uygarlığın var ettiği, kentleşmeden doğan uygarlık-doğa çatışması ve bu süreçte şehir ortamına yabancılaşan ve özgür olmak amacıyla bulunduğu yerden kaçıp doğaya sığınma isteğinde olan şiir kişinin yaşadığı duygu durumlarının nasıl ele alındığı, süreçlerinin nasıl irdelendiği ortaya konulmuştur. Yapılan incelemelerde, şiir kişinin içsel dünyasında yaşadığı sıkıntıdan dolayı ve toplumdaki soyutlanmayı tercih ederek ona yabancılaşması ve bu yabancılaşmanın yarattığı etkilerin şiirlerde nasıl ele alındığı örneklenecektir.

2.Uygarlık ve Doğa Çatışması:

Kentleşme, hem bireyler hem de doğa adına büyük değişimlere neden olmaktadır. Bu değişimler bireylerin hayatını kolaylaştırmak adına yapılıyor gibi görünse de doğaya verdiği zararlarla insan yaşamı üzerinde de tahribat yaratmaktadır. Doğadan uzaklaşan insan kendi doğasından uzaklaşmış ve bu uzaklaşma onun yalnızlaşmasına ve çevresine yabancılaşmasına neden olmuştur. **“Terziler Geldiler”, “Geyikli Gece”, “Tel Cambazının Ruzgarsız Aşklara Vardığını Anlatan Şiirdir”, “Öteberiyi Omuzluyorum”, “Kaçak Yaşama Yergisi”, “Göğe Bakma Durağı”** ve **“Çok Üşümek”** şiirlerinde modernizmin yarattığı yabancılaşma, uygarlık ve doğa çatışmalarının özgürlüğün kısıtlanması, doğal hayatın yok edilmesi ve bunlara bağlı olarak huzursuzluk doğaya kaçış ve sığınma izlekleri yer almıştır. Huzursuzluk, kaçış özlemi, doğaya sığınma izlekleri özellikle üzerinde durulan izleklerdir. Uygarlık ve doğa çatışması en çok yer verilen izlektir. Kentleşmenin doğa üzerindeki olumsuz etkisi anlatılmakta ve bu olumsuzluklar şiir kişisini huzursuz etmektedir. Şiir kişisinin içinde bulunduğu huzursuzluk içinde kaçma isteği uyanmasına neden olmaktadır ve doğaya kaçma isteği doğayı özlemeyi ve ona sığınma isteğini tetiklemektedir.

2.1- Huzursuzluk:

Her birey gibi şiir kişisi de hayatını huzurlu bir şekilde yaşamak istemektedir. Doğa ona bu imkanları verirken başlayan kentleşme süreci şiir kişinin modernizeye ayak uyduramaması bunun sonucunda ise yabancılaşarak özgürlüğü kısıtlanmış gibi hissetmesine neden olmaktadır. Kişi bu durumdan rahatsız olup huzursuzlaşarak bu sıkıntıdan kaçmak istemektedir ve doğayı sığınacağı yer olarak görmektedir.

Huzursuzluk ilk olarak “ **Terziler Geldiler** ” adlı şiirde görülmektedir. Terziler Geldiler adlı şiirde terzi bir simgedir. Terzi kelimesi gerçek hayatta sökükleri, yırtıkları diken ve onaran veya kumaşlarıyla yeni kıyafetler diken bir kişiye şiirde şehirleri onaran veya yeniden yapılandıran bir kişidir. Terziler insanları giydirir, şiirde ise medeniyetin kurucularıdır. Terzilerin şehre gelmesiyle insanların rutin hayatları değişmeye başlamıştır. Şiirin ilk kısmında terziler yani çevreyi kentleştiren kişiler şehre gelmektedir. İkinci dizede yer alan “*koyu renkler*” şiire karamsarlık duygusu katmaktadır. Bu karamsarlık terzilerin gelmesiyle ortaya çıkmıştır, şiir kişinin huzurunu kaçırmak onu karamsarlığa sürüklemişlerdir.” Bir kenti korkutan ve utandıran şeylerle” dizesinde ise şehrin içinde bulunduğu kötü koşulun terzilerle birlikte geldiği ve şiir kişinin bu koşullar karşısındaki memnuniyetsizliği anlatılmaktadır.

Şiirin ilerleyen kısımlarında katlanılmaz bir uyku olarak anlatılan ölüme “ *kesilip biçilerek*” müdahale edilmeye çalışılmaktadır; fakat doğa ölmeye başlamıştır ve terziler bu süreci durdurmamakta hatta beklemektedir. Şiir kişisi bu durumun ona verdiği rahatsızlığı katlanılmaz olarak tanımlamış.” *Makasları bırakmadılar, Bekleniyorlardı.*” dizesi terzilerin durmadığını, devam ettiklerini göstermektedir. Terzilerin rahatsızlık vermeye son vermemesi şiir kişinin huzurunu yok etmeye devam etmekte ve içinde kaçma isteği uyandırmaktadır.

Şiirin son kısmında ise “ *Kestiler biçtiler, dikmediler ve gitmediler.*” dizesiyle terzilerin bir amaç doğrultusunda bu işe başladıklarını fakat tamamlamadıkları ve işlerini bitirmemelerine rağmen mahvettikleri şehirde kalmaya devam ettiklerine değinilmektedir. Bu durum terzilerin bir şeyleri düzeltmeye çalıştıklarını fakat uğraştıkça beceremediklerini, düzeltemediklerini göstermektedir. Toplumun söküğünü dikmek istemekte ama yetersiz kalmaktadırlar; çünkü artık çok fazla şey değişmiştir, doğa ölmüştür. Toplumun doğadan koparılması huzursuzluğa neden olmaktadır ve kimse bu durumu düzeltmeyi başaramamaktadır.

Yapıtta yer alan “**Geyikli Gece**” şiirinde ise iki farklı ortamdaki bahsedilmektedir. Bu ortamlardan bir tanesi içinde bulunduğumuz kent hayatıdır. Gerçek dünyayı yansıtan ve yaşadığı bu mekan şiir kişinin tedirginliğinin sebebidir. Şiirin başlığı olan ve şiirde de sıkça karşımıza çıkan “**Geyikli Gece**” doğadan bir canlıyı yani doğayı sembolize etmektedir. Bu doğal mekan şiir kişinin içinde bulunduğu huzursuz ortamdaki kurtulabilme umudunun kaynağıdır.

Şiirin ilk kıtasında şiir kişisi kentte kişiyi tedirgin edecek, huzursuzluk verecek veya korkmasına neden olacak somut bir şeyin olmadığını belirtmiştir. “ *Halbuki korkulacak bir şey yoktu ortalıkta*” dizesindeki korku “ *Her şey naylondandı o kadar* ” dizesindeki “nylon” kelimesinin yapay, doğadan uzaklaşan bir ortamda üretilen ve doğaya zarar veren bir nesnenin neden olduğu tedirginliği simgelemektedir. Şehir tabiattan uzaklaştıkça yapaylaşmış, naylonlaşmıştır. “ *Ve ölünce beş on bin birden ölüyorduk güneşe karşı.*”

İnsanlık her geçen gün daha fazla şiddet uygular ve her gece güneş daha doğmadan birçok insan toplumun vahşetiyle ölüme sürüklenir. “*Ama geyikli geceyi bulmadan önce hepimiz çocuklar gibi korkuyorduk.*” Geyik doğal hayatın bir parçasıdır, gece doğayı aydınlatan tek şey ay ışığıdır karanlık içinde birçok şeyi gizleyebilir ve

saklayabilir ve geyikli geceyi bulmak doğaya kavuşmak, güvende olmaktır. Geyikli geceyi bulmadan önce hissedilen korku, geyikli gecenin verdiği güven hissiyle ortadan kalkar.

“ *Geyikli geceyi hep bilmelisiniz yeşil ve yabani uzak ormanlarda güneşin asfalt sonlarıyla batmasıyla ağırdan hepimizi vakitten kurtaracak*” dizesinde yeşil ve yabani ormanlar el değmemiş tabiatı ve güneşin asfalt sonlarında batması ise kent yaşamından uzaklaşmayı sembolize eder. Dizenin son kısmında yer alan “*vakit*” kavramı kent yaşamında insanı huzursuz eden sürekli koşuşturmasına ve kişide yetişememe korkusuna neden olan kent yaşamının yarattığı bir durumdur. Şiir kişinin Geyikli Gece'nin bilinmesini istemesinin nedeni bu koşuşturmacalardan ve stresten kurtulma umudunun var olduğunu göstermektedir.

İnsanların kalabalığa alışkın olmaması birkaç evin onların gözünde bir şehirmiş gibi görünmesine hayal güçlerinin genişliği ise üç güvercinin Meksika'yı anım satmasına neden olurken kentleşmeyle insanların umutlarını kaybetmesi, hayal güçlerinin sınırlandırılması ve hayatın sıradanlaşması ele alınmaktadır. “*Caddelerde geziyorduk akşamları*” insanların birbirine karşı güvenleri varmış ve akşam sokaklarda dolaşmak tehlikeli değildi, “*Kadınların kocalarını aramalarını seviyorduk*” çiftlerin birbirlerine bağlılığı ve gerçek sevgisi günümüzdeki sahte ilişkilere benzemiyordu,

“*Sonra şarap içiyorduk kırmızı veya beyaz*” insanlar hayattan zevk alıyordu. “*Bilir bilmez geyikli gece yüzünden.*” Bunların hepsini insanlara “*Geyikli Gece*”nin doğanın sunduğu düşünülmektedir.

Şiirin beşinci kıtasında doğallığın insana verdiği huzura değinilmektedir. Geyikli Gece'nin arkasının ağaç olması onları kötülüklerden korurken ayağının suya değdiği yerde bir gökyüzü hissi yaratması huzuru temsil etmektedir. Geyikli Gece, doğa

olarak düşünülürken çatal boynuzlar ağaçların dalları soğuk ay ışığı ise doğanın sunduğu doğal kaynaklardan biridir. *"İster istemez aşkları hatırlatır eskiden güzel kadınlar ve aşklar olurmuş."* Şiir kişisi hayattaki en güzel duygulardan biri olan aşkın da kentleşme ile birlikte değerini kaybetmesinden yakınmaktadır ve aşkın geçmişte kaldığını söylemektedir. *"Bir seviniyorum düşündükçe bilseniz dağlarda geyikli gecenin en güzeli"* mısralarında ise Geyikli Gece'nin şiir kişisine verdiği umut görülmektedir. Şiir kişisinin özlemini duyduğu "Aşk" Geyikli Gece'de bulunmaktadır.

Şiir kişisi altıncı kıtada kent yaşamındaki tedirginliklerini bir kenara koyup hayatın güzelliklerinden- aşk ve umuttan- bahsetmektedir *"Bir anda üç kadeh ve üç yeni şarkı belleğimde tüylü tüylü geyikli gece duruyor."* mısralarında geyikli gecenin verdiği umut yeni şarkılarla insanın içini rahatlatan özelliği ise kadehle anlatılmaktadır.

" Tel cambazının rüzgarsız aşklara vardığını anlatan şiiirdir" şiirinde ise umut ve huzurun yerini yalnızlığın yarattığı hüznün ve tedirginlik almıştır. Şairde İstanbul uzamı kullanarak doğanın düzeninin bozulması ve kentleşme sürecinde hissedilen yalnızlık duygusu da vurgulanmaktadır.

Özellikle şiirin son iki kısmında insanın kentleşme sürecinde duygularının da körelmesine neden olduğu ve bunun sonucunda yalnızlaştığı belirtilmektedir. *" o zaman bütün aşklar bütün bulutlar geçti aklından "* cümlesinde bulutlar doğal güzellikleri simgelemektedir ve insanın doğal güzelliklerle birlikte aşk gibi güçlü ve güzel duygularını da kaybetmesinden ve birer anı gibi aklından geçmesi anlatılmaktadır. Bu güzel duyguların kaybedilmesi şiir kişisinde huzursuzluğa neden olmaktadır.

Şiirde, insanın doğasından kopmasından kaynaklanan huzursuzluk hissedilmektedir.

Uyar'ın "**Öteberiyi Omuzluyorum**" şiirinde de bu huzursuzluk, kadın ve erkek arasındaki fark ve ten renginden kaynaklanan ayrımcılığın şehirleşme ile ortaya çıktığı ve insanların birliklerinin bu süreçte bozulduğu görüşü ile anlatılmaktadır.

Şiir kişisi bu değişime ayak uyduramamasından yakınmaktadır. "*Duramaz oldum durduğum yerde*" cümlesinde "*tutunamamayı*"; "*Bir kaşıntı bir kaşıntı trallala*" cümlesi şiir kişinin içinde bulunduğu yalnızlık ve hüznü anlatmaktadır. Şiirde, kentleşmeye, modernizeye uyum sağlayamamanın verdiği huzursuzluk hissedilmektedir.

"**Kaçak yaşama yergisi**" adlı şiirde biz dili kullanılmaksızın şiirin kendi içinde bir savaş verdiği görülmektedir. "*Evin yolunu şaşırması*" şiir kişinin çok iyi bildiği, hep yaptığı bir şey (eve gitmek, evin yolunu bilmek). Bu şiire karşılık, alışkanlıkların unutulması, kafasının karışık olması anlamlarını katmaktadır. "*Şaşıracağım*" kelimesinde de şiir kişinin geleceğe yönelik bir cümle kurduğu görülür.

"*Bu yaşamaları gizli kapaklı*" dizesinde şiir kişisini rahatsız eden bir durum vardır. Şiirin ilerleyen kısımlarında ise "*bu bütün puştlukları*" cümlesinde bu rahatsızlığın toplumda değişen bir şeylerin var olmasından, bozulmalardan, yozlaşmalardan dolayı olduğu düşünülmektedir.

Yapıtta yer alan başka bir şiir, "**Göğre bakma durağı**" nda ise şiir kişisi sen kişisine seslenmektedir. Şiirin başlığı bize bireylerin göğre bakmayı unuttuklarını ve bunun için bir durak olduğunu anlatmaktadır. Başlıktaki durak kelimesi bu huzursuz hayata bir ara vermeyi simgelemektedir.

"*Harcadığım gözlerim*" ve "*korkak ellerim*" dizeleriyle şiir kişinin gördüğü, aramakta olduğu şeylerden bıkmaması ve bunun çaresini gökte aramakta, göğre bakarak yardım istemesi şeklinde görülür.

Şiirin son kıtasının başında şiir kişisi sen kişisinden yardım ve destek almaktadır. O varken daha güçlü ve özgürdür. “ yalnız gibi ağaçlar gibi” kısmında ağaçların yalnız olduğunu ve doğadan uzak kaldığı görülmektedir. Bu, modern yaşamın getirdiği sıkıntıyı gözler önüne sermektedir.

Yapıtta “**Çok Üşümek**” adlı şiirde ise yalnızlık, baskılanan birey ve kentleşmenin getirdiği huzursuzluk görülür.

Şiirin başlığı olan “**Çok Üşümek**” çaresizlik, ürperme ve yalnızlık duygularını çağrıştırmaktadır.

Şiirin ilk kıtasında “*sakal*” sözcüğü yaşlılıkla gelen tecrübeyi simgelemekte ve şiir kişinin geçmişte yer alan birçok şey yaşadığını göstermektedir.

Sakalın uzun resimlerde anısının kalması ise yine şiir kişinin anılarına döndüğünü anlatmaktadır. İkinci dizede kullanılan “*üşümek*” kelimesi ise bize şiir kişinin içinde bulunduğu yalnızlığı belirtmektedir.

İkinci dizede şehir yanık “*yağ kokusu*” ile betimlenmiştir ve bu betimleme şiir kişinin rahatsızlığını göstermektedir. Ayrıca tekrar tekrar kullanılan yağların yanıp koku çıkartması, şehirde devamlı olarak inşa edilen binaları anlatmaktadır. Toprağın üzerine dizilen binalar şiir kişisini rahatsız etmektedir.

Şiirin üçüncü kıtasını incelediğimizde ise şiir kişinin kendini bulunduğu ortama ait hissetmediği görülmektedir. “*Yabancı yataklar*” yazarın kente tutunamadığını simgelemektedir. Her insan kendi evinde ve kendi yatağında rahat eder, güvende hisseder ve huzurlu olur, Şiir kişisi de yabancı yataklarda ve otellerde kendini yalnız hissetmekte ve bulunduğu ortama ait olmadığını hissetmek onu bunaltmaktadır.

2.2- Kaçış Özlemi:

Şiir kişinin kent yaşamından bunalmasında o ortamdaki kaçmak istemesine neden olur. Yani bir kaçış özlemi vardır. **“Terziler Geldiler”** şiirinde At simgesi kullanılmıştır, doğadan bir parça ve şiirde geçmişe kaçışı, sığınmayı vurgulamayan At, güçlü bir hayvandır ve özgürce koşar. Terziler atın özgürlüğünü elinden almış, onu öldürmüşlerdir ve insanların eski hayatları sona ermiştir. *“çocuklar, kadınlar, erkekler... körler ve cüzzamlılar, bütün kutsal kitaplar... ermişler... dondurmacılar ve at cambazları...”* cinsiyet, yaş, sağlık durumu, din ve meslek fark etmeksizin özgürlük için çabalıyormuş herkes. Atın özgürlüğüyle, insanların ki eş tutulmuş, atın özgürlüğü bitince insanlarınki de yok olmuştur.

Toplumdaki herkes özgürmüş, toplumda ayırım yokmuş fakat at ölünce özgürlükleri ve mutlulukları son bulmuş.

“ Yeni düzen eskiyi silmek için gelmişti ve bu güneşler odaların dışındaydı artık.”

Terziler doğadaki güzellikleri teker teker yok etmiş ama gazeteler bunu yazmamıştır.

İnsanların ilgisi farklı şeylere kaydırılmış ve insanlar uyutulmuşlardır.

Şiirde ata seslenilen bir başka bölümde ise eski ve yeni kıyaslamasına yer verilmiştir.

“ Güneşli bir damda/ İçimizde gemiler kaldırırdın/ suyunu büyük şölenlerle tazelerdik... şimdi dar dünya/ ölümün büyük hızı kesildi.” dizeleriyle insanların artık mutsuz olduğu, özgürlüklerinin ve birlik içinde; mutlu oldukları günlerin artık kalmadığı, yeni ve kötü bir düzenin oluşturulduğu anlatılmaktadır.

“iplik döküntüleri, kumaş parçaları” betimlemeleri terzilerin her yeri dağıttığını ve yaptıklarının sonuçlarının olduğunu göstermektedir. Şiirde ayrıca tarafsız bir aşktan söz edilmektedir. Bu aşk hem zorluğu hem umudu temsil etmektedir. Fakat tarafsız olması olumsuz bir anlam katmaktadır. *“Ey artık ölmüş olan at”* seslenişi özgürlüğün

anlatıldığı yer ile aynı anlamı taşımaktadır. Eski günlerin güzelliği vurgulanmaktadır. Terziler geldikleri şehri modernleştirmekte ama onunla mutlu olamamaktadırlar. Bu durum onlarda geçmişe özlem ve kaçma isteğini doğurmaktadır.

“ **Geyikli Gece**” adlı şiirinde ise şiir kişinin şehir ortamına ayak uyduramaması kaçış isteği uyandırmaktadır. Şair “ *geyik*” simgesini kullanarak doğadan bir parçayla doğaya olan özlemini ve doğaya kaçışı sembolize etmektedir. “ *Geyikli geceyi hep bilmelisiniz yeşil ve yabani uzak ormanlarda güneşin asfalt sonlarıyla batmasıyla ağırdan hepimizi vakitten kurtaracak*” dizesinde yeşil ve yabani ormanlar el değmemiş tabiatı ve güneşin asfalt sonlarında batması ise kent yaşamından uzaklaşmayı simgeler.

Zamanın hızına yetişme problemi günümüzde insanları zorlamaktadır ve sıkıntı yaratıp insanları strese sokmaktadır. Şiir kişisi kentten kaçıp doğaya kavuştuğu zaman bu sıkıntının da sona ereceğini düşünmektedir.

“**Tel cambazının rüzgarsız aşklara vardığını anlatan şiirdir**” şiirin de ise şiirin ikinci kıtası birinci kıtada da olduğu gibi ilk önce eskiyi betimleyerek başlamıştır. İstanbul önceden sadece Dünya üzerinde bulunan bir toprak parçasıyken doğal kaynakların yerini yapay nesnelere almıştır. Önceden ay ışığının aydınlattığı topraklar şimdi sokak lambaları ile aydınlatılmaktadır ve kullanılan bu ışıklandırmalar, doğal aydınlatmanın yani aydınlatma olan ay ve yıldızların görünmesini engelleyerek onların yerini almaktadır. Ay ışığı parçalanırcasına arka plana itilmiş ve yerini ampullere bırakmıştır. “*o Tanrı mıydı ki Haşa-*” dizesinde şiir kişinin bu duruma tepkisi görülmektedir.

Şiir kişisi şehirleşmenin toplum üzerindeki etkisini “*Bir kadın iki kadın elli iki kadın, bir beyaz iki beyaz elli iki beyaz*” dizesiyle anlatmaktadır. Toplumda ayrımcılık

başlamıştır. Şiir kişisi bu değişimden memnun değildir ve ayak uyduramamaktadır. Bu değişim onda bu kentten uzaklaşma, kaçma isteği uyandırmaktadır.

Kendini **“Kaçak Yaşama Yergisi”** adlı şiirinin başında gösteren kaçış teması şiir kişinin kalabalık ortamlardan kaçmasıyla yeniden karşımıza çıkar. *“ akşamları eve hep arka sokaklardan dönüyorum. Pencereleere bakmıyorum dükkanların mostralarına bakmıyorum.”* dizesinde huzursuzluktan kaynaklanan bir kaçış ve gizlenme isteği anlatılmaktadır.

“Göge Bakma Durağı” şiirinde ise *“inecek var deriz otobüs durur ineriz”* dizesinde şiir kişinin içinde bulunduğu durumdan uzaklaşma isteği verilmektedir.

Şiir kişisi günlük telaşlardan, yetişme kaygısından uzak bir çevrede yaşamak istediğini vurgulamaktadır. *“Dönemeyeceğimiz bir yer beğen başka türlü güç”* cümlesinde ise kaçıp gittiği yerden dönmek istemediğini belirtmektedir.

Anlatıcı **“Çok Üşüme”** adlı şiirinde doğadan bir unsuru şiirinde şiir kişinin kaçmasına yardım edecek bir şey olarak vermektedir. *“ nehir”* şiir kişisini ona rahatsızlık veren yanık yağ kokusundan - kent ortamında tekrarlanan rahatsız edici olaylardan uzaklaştıracaktır.

2.3- Doğaya Sığınma:

Huzur ve kaçış özlemi izleğinin bir sonucu olarak ortaya çıkan *“doğaya sığınma”* izleği genellikle şiirlerde doğadan bir unsurla aktarılmıştır. İncelenen ilk şiir, **“Terziler Geldiler”** de *“at”* daha önce de vurgulandığı gibi doğadaki bir canlıdır ve eski yeni kıyaslamasında kullanılmaktadır. Eskiden hayatın çok daha güzel ve doğal olduğunu simgeleyen atın ölümüyle doğanın da öldüğünü simgelenmesi bu şiirde şu dizelerle

“İplik döküntüleri, kumaş parçaları” vurgulanır. Terzilerin gelip şehri modernleştirdiklerini ama onunla mutlu olamadıklarını bu nedenle de şiir kişinin geçmişe özlem duyduğunu ve doğaya kaçıp oraya sığınma isteğini belirtir.

“Geyikli Gece” adlı şiirde *“Bir yandan toprağı sürdük bir yandan kaybolduk”* dizesi insanın doğayı kullanmaya ve şehirleşmeye başlamasıyla birlikte yeniliklere uyum sağlayamayan, modernleşmeye ayak uyduramayan insanların kendi içinde kaybolmasını gösterir. Doğanın sömürülmesinin onlar için bir faydasının olmadığını tam tersine benliklerinin bu şehirleşme süreciyle beraber kaybolduğunu anlatmaktadır. Şiir kişisi tüm bu kayboluşlardan kurtulmak ve doğaya sığınmak istemektedir.

“Gladyatörelere” savaşan ve demir giysileri olan insanlardır ve *“Dişliler”* günümüzde birçok teknolojik aletin çalışmasını sağlayan mekanizmadır. Bu kelimeler teknolojinin insan hayatının içine girerek yarattığı karmaşayı ve vahşiliği göstermektedir.

“Geyikli Geceyi kurtarmak” şehri bu kana susamışlıktan ve teknolojinin sebep olduğu her türlü karmaşadan kurtarmaya çalışmaktadır bunun yolu da *“Geyik”* i bulmak onunla yaşamak yani doğayı koruyup doğaya sığınmaktır.

“Aldatıldığımız önemli değildi yoksa herkesin unuttuğunu biz hatırlamasak.” dizesinde ise insanların kentlerde aldatıldığını, kandırılarak yaşadıklarını fakat buna insanların çok da önem vermediğine değinilmektedir. Kent yaşamında geçmişin unutulması *“Herkesin unuttuğunu biz hatırlamasak gümüş semaverleri ve eski şeyleri”* mısralarında belirtilmektedir. Kıtanın sonunda kentleşmeye ayak uyduramayan insanların durumu anlatılmaktadır. Tedirginlik ve doğaya sığınma isteği *“ Ne iyidik ne kötüydük. Durumumuz başta ve sonda ayrı ayrıysa başta ve sonda ayrı olduğumuzdandı.”* dizesinde de görülmektedir.

Şiirin dokuzuncu kıtasında şiir kişisi “*Geyikli Gece*” ile kenti karşılaştırmaktadır. Geyikli Gece’nin insana verdiği yaşama sevinisi ve heyecanı “*Ama ne varsa geyikli gecede idi bir bilseniz avuçlarınız terlerdi heyecandan.*” dizesiyle anlatılmaktadır. “*Bir bakıyorduk akşam oluyordu kaldırımlarda kesme avizelerde ve çıplak kadın omuzlarında büyük otellerin önünde garipsiyorduk.*” kentteki yaşama tutunamayan insanları anlatmaktadır. Bir sonraki mısradaki kullanılan “*şarap*” kelimesi sarhoş olup yaşananları unutmak, unutarak yaşamayı simgelemektedir. “*Örneğin üç bardak şarap içsek kurtulurduk yahut bir adam bıçaklasak yahut sokaklara tükürsek*” mısralarında ise sıkıntılardan, bunalımdan kurtulmanın yolu doğrusuyla yanlışıyla verilmektedir.

Şiirin son kıtasında insanların kentteki umutsuz durumlarına değinilmektedir. “*Ama siz zavallısınız bende zavallıyım eskimiş şeylerle avunamıyorum.*” İnsanların yapılaşmaya o kadar önem vermektedir ki hayatlarında eski olan hiçbir şeyin bir önemi yoktur. İnsanlar “*Domino taşlarına*” benzetilmektedir; birbirini takip eden ve birbirinin yıkımına sebep olan taşlar.

“*Çiçekli elbiselere yabancı kalabalık*” insanlar doğadan uzaklaşmaktadır ve doğayla ilgili nesnelere bile onlara yabancı gelmeye başlamıştır. “*Sevinsek de sonunu biliyoruz. Borçları kefilleri ve bonoları unutuyorum ikramiyeler bensiz çekiliyor dünyada daha ilk oturumda suçsuz çıkıyorum.*” Dizelerinde kent hayatında insanların karşılaştığı sorunlara yer verilmektedir. “*Oturup esmer bir kadını kendim için yıkıyorum.*” ve “*Bir bardak şarabı kendim için içiyorum.*” dizelerinde şiir kişisinin hayattan zevk alamayıp anlık şeylerle kendini avutmaya çalıştığı görülmektedir.

Şiirin son kıtası ve son cümlesi olan “*Uzanıp kendi yanaklarımdan öpüyorum.*” Şiir kişisinin yalnızlığını göstermektedir ve yalnızlık huzursuzluğa neden olduğu belirtilerek kent yaşamı eleştirilmekte ve doğaya sığınma isteği ele alınmaktadır.

Şiirin ilk dizesinde kullanılan “O” kişi zamiridir, insanın yerine kullanılmıştır. İstanbul Dünya üzerindeki yerini almışken insanın olmadığı dönem ilk dizede anlaşılmıştır. İnsanın var olmasıyla yaşanan değişimler ve yıkımlar kıtanın geri kalan dizelerinde sıralanmıştır.

“Bütün kapılar yerini buldu, önce gözlüklerini çıkardı pencereye koydu, çantasından sigara paketini çıkardı koydu” dizesi insanın beraberinde getirdiği sanayileşme anlatmaktadır.

Kapılar ve pencereler binaların yerine kullanılırken sigara paketleri fabrikaları betimlemektedir. Sigara, insan sağlığına zarar verir. İnsanların başta akciğerleri olmak üzere iç organlarına zarar veren kimyasallar içerir ve dumanında zehirleyen maddeler bulunur; aynı şekilde fabrikalardan çıkan bir sürü atık başta dünyamızın havasını kirleterek suyun ve toprağın da verimsizleşmesine neden olur ve fabrika bacalarından çıkan duman ozon tabakasının zarar görmesine neden olarak işlevini yapmasını engeller.

Değişimden kaynaklanan bütün bu yıkımlar düşünüldüğünde insan kentten kaçmak ve doğaya sığınmak istemektedir. Ayak uyduramamanın getirdiği yalnızlık huzursuzluğa, huzursuzluk kaçma ve doğaya sığınma isteğine neden olmaktadır bu nedenle de insan kendi doğasından kopmaktadır.

“ Öteberiyi Omuzluyorum” şiirinin ilk iki dizesinde doğadan örnekler verilmiştir. *“Ağaçlar”* ve *“Deniz”* geçmiş zaman ekiyle kullanılarak doğanın yok olmaya başladığını ve doğallığa ait her şeyin uzakta, geçmişte kaldığını belirtmektedir. Verilen doğadan unsurlar şiir kişinin doğaya kaçma isteğinin olduğunu göstermektedir. Şiir kişinin mutluluğun doğaya sığınmayla gerçekleşeceğine inanmaktadır.

“Kaçak Yaşama Yergisi” şiirinde şiir kişinin hayatından hoşnut olmadığı görülmektedir. Toplum ve insanları sorgulamakta ve yaşadıkları yerde mutlu olup olmadıklarını sormaktadır. Arka sokaklardan geçerek ve kalabalık ortamlardan kaçarak huzursuzluğunu belli etmekte ve kaçtığı doğada daha mutlu olacağını düşünmektedir.

“Göge bakma durağı” adlı şiirde bahsedilen uzam doğallıktan, huzurdan ve özgürlükten uzaktır. Şiirin birinci satırında şiir kişisi sen ve ben kişinin göge baktıklarında mutluluğunda geleceğini söylemektedir. Burada gök doğadan bir varlıktır ve göge bakmak doğaya kavuşmak anlamına gelmektedir.

Şiir kişisi doğaya kavuşunca mutluluğun geleceğine inanmaktadır. **“Çok Üşümek”** adlı şiirde de şiir kişisi yine doğadan bir varlık kullanarak, nehir, kendine rahatsızlık veren etmenlerden kurtulacağına inanmaktadır.

Uzun nehirlere binip uzaklaşmadıkça bu rahatsızlık veren yağ kokusundan kurtulamayacaklarını ve doğaya sığındıkları zaman bu rahatsızlıkları arkalarında bırakacaklarına inanmaktadır.

2.4- Özgürlük İsteği:

Özgürlük, incelenen şiirlerin bazılarında bazı şiirlerde özgürlüğün kısıtlanması veya yok oluşu, bazı şiirlerde ise doğaya sığınıp özgürlüğe kavuşmak olarak ele alınmıştır.

“Terziler Geldiler” adlı şiirde terziler bir yandan kumaşlarını hazırlarken diğer yandan **“uyuyan kediler”** i okşamaktadırlar. Burada uyuyan kediler olumsuzlukların farkında olmayan insanları simgelemektedir. Olanların farkında değildir çünkü terziler şehri yapılandırırken bir yandan da onları sakinleştirmektedir. Terzilerin

kullandığı kumaşlar beton duvarları simgelemektedir ve şiirde terzilerin kumaşları bulup, kenti doldurması şehirdeki yapılaşmayı anlatmaktadır. İnsanların çevresini saran beton duvarlar hapishaneyi çağrıştırmakta ve yaşamları kısıtlamaktadır. Bir sonraki kesitte ölmüş olan ve geçmişi simgeleyen atın yarattığı hüznü verir.

Terziler atın özgürlüğünü almış, onu öldürmüşlerdir ve insanların eski hayatları sona ermiştir. *“çocuklar, kadınlar, erkekler... körler ve cüzzamlılar, bütün kutsal kitaplar... ermişler... dondurmacılar ve at cambazları...”* cinsiyet, yaş, sağlık durumu, din ve meslek fark etmeksizin özgürlük için çabalıyormuş herkes. Bütün toplum üyeleri ayırım olmaksızın özgürmüş ve mutlularmış fakat at ölmüş.

Atın ölmesi; doğa ve toplum arasındaki bağın koptuğunu, mutluluğun ve özgürlüğün yok olduğunu göstermektedir. *“ Yeni düzen eskiyi silmek için gelmişti ve bu güneşler odaların dışındaydı artık.”* dizeleriyle yönetimin odanın dışına çıkması da özgürlüğün yok oluşunu simgeler. *“ Güneşli bir damda/ İçimizde gemiler kaldırırdın/ suyunu büyük şölenlerle tazelerdik... şimdi dar dünya/ ölümün büyük hızı kesildi.”* , *“ iplik döküntüleri, kumaş parçaları”* betimlemeleri terzilerin her yeri dağıttığını ve yaptıklarının sonuçlarının olduğunu göstermektedir.

“Geyikli Gece” şiirinde ise *“Geyikli geceyi hep bilmelisiniz yeşil ve yabani uzak ormanlarda güneşin asfalt sonlarıyla batmasıyla ağırdan hepimizi vakitten kurtaracak”* dizesinde yeşil ve yabani ormanlar el değmemiş doğası ve güneşin asfalt sonlarında batması ise kent yaşamından uzaklaşmayı ifade eder. Herkesin vakitten kurtulması, işlerinden ve onları şehre bağlayan sorumluluklarından kurtulması anlamına gelmektedir ve insanlar özgür olacaklardır. Kentleşmeyle beraber ilerleyen teknoloji insanların hayatını kolaylaştırırken bir yandan da karmaşa yaratmaktadır ve insanları vahşileştirmektedir. Şiirde bu düşünce *“gladyatör”* ve *“dişliler”* kelimeleriyle vermektedir. *“Geyikli geceyi kurtarmak”* şehri bu kana susamışlık ve teknolojinin

sebepe olduğu her türlü karmaşadan kurtarmaya çalışmaktadır. Bu şiirde özgürlük doğanın şiir kişisine sunduğu bir şey olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Tel cambazının rüzgarsız aşklara vardığını anlatan şiirdir” şiirinde özgürlük teması, aşk duygusu üzerinden anlatılmaktadır. Kentleşmeyle beraber körelen duygulardan biri olan aşkın zamanla yitirildiğine değinmektedir. “ o zaman bütün aşklar bütün bulutlar geçti aklından” dizesinde aşk kadar güzel ve güçlü bir duygunun bile doğanın yok olmasıyla unutulması anlatılmaktadır. Duyguların köretilmesi özgürlüğün kısıtlanmasıdır.

“Öteberiyi Omuzluyorum” adlı şiirde “Bir kadın iki kadın elli iki kadın. Bir beyaz iki beyaz elli iki beyaz .” dizelerinde ayrımcılık kavramı görülmektedir. İnsanlar ten rengine veya cinsiyetlerine göre betimlenmiştir. Ayrımcılık kentleşmenin getirdiği olumsuzluklardan biridir, insanlar ayrımcılık yüzünden kendini sınırlandırılmış hissetmektedir ve bu nedenle özgürlükleri kısıtlanmıştır.

“Kaçak Yaşama Yergisi” şiirinde şiir kişisinin kaçanlara sorduğu “ siz kaçtığınız yerde mutlu musunuz?” sorusu özgürlüğün var olup olmadığını merak edilerek sorulmuş bir sorudur. Şiir kişisi kaybettiği özgürlüğü aramaktadır.

“Göge Bakma Durağı” nda şiir kişisi çevredeki insanlardan rahatsızdır, onlar varken kendi olamamaktadır. Bu nedenle karanlığı sevmektedir, karanlıkta ne insanlar vardır ne de çevredeki kentleşme, bozulma görülür. Şiirde hep sen kişisi bulunmaktadır. Onun yardımı olmadan şiir kişisi yapamamaktadır. İnsanlar yokken ve “sen” varken şiir kişisi kendisi olabilmektedir ve kendini özgür hissetmektedir. Sen kişisi gösterişli bir yere getirilmiş ve sonra dışarıyla bağlantısı kesilmiş, şiir kişisiyle kalması için dışarıdaki gösterişli dünyadan uzaklaştırılmıştır.

Yapılaşmanın neden olduğu özgürlüğün kısıtlanmasına ise **“Çok Üşümek”** şiirinde ağırlıklı yer verilir. Şiirin beşinci kıtasında uzun duvarlar kentleri oluşturan yapıları simgelemektedir ve bu duvarların dipleri insanın önündeki engelin başlangıcıdır.

“yılğın adam” ların evet demeleri bu engellerden bıkmış insanların zorunlu tutulup, baskı altında kalarak bu durumu kabullendiklerini göstermektedir. Bu yapıtta yer alan tüm şiirlerde, şiir kişinin içinde bulunduğu huzursuzluk buna bağlı doğaya kaçma ve sığınma isteği görülmektedir. Bu huzursuzluğun nedeni modernizmin yarattığı yabancılaşma ve özgürlük üzerindeki baskıdır.

Şehri modernleştiren insan aynı hızda doğaya da zarar vermekte doğayla ilişkisini yavaş yavaş kesmektedir. Şiir kişisi de doğayla bağı azaldıkça kendini kısıtlanmış hisseder ve özgürlüğünü ancak doğada bulacağına inanır. Doğa ona gerçek huzuru verecektir.

SONUÇ

Turgut UYAR'ın "**Büyük Saat**," adlı şiir kitabında uygarlık-doğa çatışmaları içinde şehir ortamına yabancılaşan şiir kişisi ele alınır.

Tezde, hızlı yapılaşmanın birey üzerindeki olumsuz etkilerinin onda huzursuzluk yarattığı huzursuzluğun sebebinin de hızla tüketilen yaşamın insanda yarattığı baskıdan kaynaklandığı görülmüştür.

Şiir kişinin uygarlığa bağlı hızla artan kentleşmede yaşadığı çatışmalar onu sürekli huzursuz etmiş ve şiir kişisi hep doğaya sığınma ihtiyacı duymuştur. Tezde de bu çatışma merkeze alınarak değerlendirme yapılmıştır.

Sonuç olarak Turgut UYAR'ın "**Büyük Saat**" adlı şiir kitabında uygarlık-doğa çatışmasının nasıl ortaya çıktığı, bireyi ve toplumu nasıl etkilediği anlatılmıştır.

Bu baskı, yapıtta yer alan şiir örneklerinde de görüldüğü gibi şiir kişisinde bir huzursuzluk yaratmış, huzurun yer aldığı uzamlardan kaçma isteği yaratmıştır. Kaçmak, şiir kişisinde ona rahatsızlık veren şehir uzamının tersinde yer alan doğaya doğru olur çünkü insan doğada tüm şehre ait kurallardan uzakta özgür olabilir. Sonuç olarak da ele alınan şiirler incelendiğinde hepsinin ortak noktasının uygarlığın yarattığı hız çağının insanda yarattığı baskı ve bu baskıdan kaçıp özgür kalmak isteyen, doğasına dönüp kendi olabilmeyi arzu eden insanların dünyasının anlatılmasıdır çünkü insan ne kadar kendi olabilirse o kadar özgür kalabilecektir.

KAYNAKÇA

Uyar,Turgut, Büyük Saat: Şiir Kitabı, Yapı Kredi Yayınları, 2016